

ÚVOD DO STAVEBNÍCH DĚJIN PRO ARCHEOLOGY

František Gabriel

Plzeň 2024

**FAKULTA FILOZOFICKÁ
ZÁPADOČESKÉ UNIVERZITY
V PLZNI**

**KATEDRA
ARCHEOLOGIE
FF ZČU**

ÚVOD DO STAVEBNÍCH DĚJIN PRO ARCHEOLOGY

doc. PhDr. František Gabriel, Ph.D.

Pozadí obálky:
freepik.com

Typografická úprava:
Mgr. Jakub Pokorný

Vydala:
Západočeská univerzita v Plzni, Univerzitní 2732/8, 301 00 Plzeň

Vytiskl:
Polypress s.r.o., Truhlářská 486/15, 360 17 Karlovy Vary

První vydání, 127 stran
Pořadové číslo: 2402, ediční číslo: 55-085-24
Plzeň 204

ISBN 978-80-261-1219-8
ISBN 978-80-261-1220-4 (online ; pdf)

© Západočeská univerzita v Plzni, 2024

Obsah

Úvod	1
1 Stavební dějiny a jejich místo v historických vědách	2
1.1 Stručné dějiny historiografie	2
1.2 Význam historie	4
1.3 Dějiny historiografie	4
1.3.1 Antika–vznik a počátky historiografie	5
1.3.2 Historiografie ve středověku	7
1.3.2.1 Apologetika a její historiografie v 2.–8. století n. l.	8
1.3.2.2 Scholastika a její doba	9
1.3.3 Nástin filozofických otázek novověké historiografie	10
1.3.3.1 Humanistické dějepisectví a kultura	10
1.3.3.2 Historiografie 17. století	12
1.3.3.3 Osvícenství a historiografie	13
1.3.3.4 Historiografie první poloviny 19. století	15
1.3.3.5 Historiografie druhé poloviny 19. a následujícího století	18
1.3.3.6 Současnost	22
1.4 Stručné dějiny studia hmotných pramenů v Čechách a na Moravě	23
1.4.1 Počátky zájmu o hmotné prameny u nás	23
1.4.2 Romantická syntéza 30.–60. let 19. století	23
1.4.3 Pozitivismus a hmotné prameny	25
1.4.4 Pozitivistické tradice od roku 1918 po rok 1989	30
1.5 Historiografie stavebních dějin	36
2 Historické prameny	44
2.1 Písemné historické prameny	44
2.1.1 Nosiče písemných pramenů	45
2.1.2 Písmo	46
2.1.3 Pochopení obsahu textu	53
2.1.3.1 Překlad zápisu	53
2.1.3.2 Vysvětlení obsahu	55
2.1.3.3 Slovní symboly a znaky	55
2.1.4 Význam informací z písemných pramenů pro studium stavebních artefaktů	56
2.2 Hmotné historické prameny	57
2.2.1 Fakty a jejich vnitřní dělení	58
2.2.2 Stavební artefakty jako historické prameny	59
2.2.2.1 Předmět bádání	59
2.2.2.2 Prostředek bádání	59
2.2.2.2.1 Definice stavby	62
2.2.2.2.2 Definice architektury	63
2.2.3 Živá a mrtvá kultura	64
2.2.3.1 Živá kultura	65
2.2.3.2 Mrtvá kultura	66
3 „Život a smrt“ stavebních artefaktů	67
3.1 Záměr stavět, projektová příprava a dokončení stavební činnosti	67
3.2 Užívání novostavby, její stavební změny a opuštění stavebního artefaktu	71

3.3 Archeologická transformace stavebního artefaktu	73
3.3.1 Počátky archeologizace a její průběh v době legálního užívání stavebního artefaktu (predepoziční transformace)	74
3.3.2 Závěr predepoziční transformace stavebního artefaktu	74
3.3.3 Destrukce stavebního artefaktu	75
3.4 Formální struktura stavebního artefaktu mrtvé kultury	78
3.5 Aspekty transformací	78
4 Studium stavebních artefaktů	81
4.1 Základní dokumentace stavebních artefaktů	81
4.1.1 Fotografická dokumentace	82
4.1.2 Grafická dokumentace	83
4.1.3 Dokumentace verbální deskripcí	90
4.2 Míra objektivit dokumentace stavebních artefaktů	92
5 Stavebně-historický průzkum (SHP)	94
5.1 Cíle stavebně-historického průzkumu	94
5.2 Standardní nedestruktivní SHP	95
5.3 Studium stavebního artefaktu pro standardní nedestruktivní SHP	96
5.4 Metody, uplatňované při studiu stavebního artefaktu	98
5.4.1 Stratigrafie	98
5.4.1.1 Spáry důležité pro datování	101
5.4.1.1.1 Horizontální spáry	101
5.4.1.1.2 Vertikální spáry	102
5.4.1.1.3 Diagonální spáry	106
5.4.1.2 Superpozice stratigrafických jednotek	110
5.4.1.2.1 Horizontální superpozice zdí	110
5.4.1.2.2 Vertikální superpozice zdí	110
5.4.2 Metoda komunikačního schématu	113
5.4.3 Komparační metoda	117
5.4.4 Typologická metoda	117
5.4.5 Přírodovědné metody	118
5.4.5.1 Termoluminiscence	118
5.4.5.2 Dendrochronologie	118
6 Elaborát SHP	121
6.1 Textové kapitoly	121
6.2 Grafické a fotografické přílohy	122
6.3 Ukládání elaborátů SHP a další využití	123
Závěr	124
Literatura	125